

Z dílny Minerviny

Josef Ogoun

Na počátku světové vojny v říjnu 1914 byla obecná víra, že válka brzy skončí. Nedočkavě jsme se sháněli po zprávách z bojišť a vážili často i cestu do Panské ulice, kde měl *Prager Tagblatt* obrovský mikroskop na naše úspěchy. Na které si takové výpravě potkal jsem ve Spálené ulici kamaráda, který se už vracel z Panské ulice a řekl s nádechem lehké ironie: „60 000 zajatých, nepřátelská armáda celá na zmateném ústupu. Druhá výzva našich nastupuje službu,“ a hned dodal: „Nepotkals kolegu K.? Hledá nějakého suplenta pro Minervu. Má prý to býti klasický filolog anebo aspoň latinář, který by ale mohl vzít i také řečtinu ve vyšších.“ — To se mi hodilo. Příštího dne o 8. hodině ranní sestupoval jsem důležitě do IVa jako latinář a třídní v jedné osobě, za hodinu jsem se uvedl do IVb s Caesarem v ruce a třetí hodinu jsem četl a provázel Kýra mladšího do bitvy u Kunax.

To byl začátek mé učitelské dráhy.

Bez žádosti, bez čekání, přímo v Praze a k tomu hned na Minervě. Víc už si ani nemohl přát obyčejný suplent. Vždyť byla tehdy Minerva metropolí dívčího studia. Měla výborný zvuk, měla proslulou tradici, měla moudrost, měla krásu, měla mládí. Jen peněz neměla, protože prý moudrost a krásu jen zřídka se chlubí bohatstvím. Proto se musily její svatyně spokojiti skromnými a většinou temnými příbytky asi ve čtyřech soukromých domech, z nichž zvláště jeden proslul „věčnými světly“, jejichž kahance vysychají jen o prázdninách, až na jeden, který věčně uchází. Na ty kahance jsem zanevřel a hněvám se dosud, s temnými místnostmi jsem se spřátelil, protože se tu orientuji docela dobře hmatem.

I tehdy, při prvním vstupu do třídy, jsem kliku šťastně nahmatl a byl mile překvapen kontrastem. 34 čiperných kvartánek uctivě povstalo k pozdravu. Odpověděl jsem uctivým úklonem. Zápis do třídní knihy, seznamovací proces, úvodní slovo, povzbuzení k práci a vzájemné slibování zrovna tak zabraly první hodinu. — Vyšel jsem ze třídy nějak rozradostněn. Pak jsem chodíval vesele do třídy i ze třídy po celá tři léta, až si mne nenasytný moloch válečný zavlkl koncem roku 1917 do vojenských kasemat. Učil jsem za tu dobu asi v 10 třídách, a všude se mi dobře učilo. Úspěch jsem míval ve třídách buřičských. Jedna zvláště bouřlivá dostala název „bystřiny“. Byl to také nepokojný živel, chtivý novot, senzací, švandy, rotiky a opravdu „neujarmitelný“. Kdo se s nimi nespřáhl, měl život svízelný. Rozumí se, že jsem držel se třídou a nakládal práce podle temperamentu. Čím jsem se víc kamarádl, tím víc

nakládal. Ale copak to bylo za „bystřiny“! To se učily ze sportu celým pasážím nazpaměť a dramaticky je předváděly. Přitom pořád chodily, že na latinu ani nesáhnou. Kterousi sobotu o půl jedné hodině polední vešel k nám pan inspektor Bílý. Už jsme probírali novou látku. Chvilí poslouchal, pak si vyžádal přehledné zkoušení celé látky mluvnické. Nasadil jsem ostré tempo, sypal otázku za otázkou, pan inspektor podle zasedacího pořádku vybíral si žáky sám. Byl to vysoký hon. Ale copak to bylo na „bystřiny“! Zazvonilo — „bystřiny“ se shromáždily ve špalíru před budovou a čekaly, až půjdu z budovy. Za chvíli jsem šel i s panem inspektorem. Za práci čekaly uznání. Jediným pohledem beze slova jsem je tak odměnil, že by nebyly nikdy zklamaly. — A nezklamaly...! Rok nato byl jsem třídním I. B o 54 žáčkách. — Pan dr. J. Říha, nynější tajemník kanceláře pana prezidenta ČSR, můj uvádějící profesor, se divil, jak sypu jedničky na latinské úlohy. Abych zvýšil údiv, odčítal jsem z hromady asi dvacet sešitů a napsal bez opravy samé jedničky. Pak jsme je kontrolovali a neprohádal jsem žádné. Táž třída, spojená s paralelkou, vytvořila ve III. třídě klasické oddělení. Jejich třídní, kol. J. Meissner, mi psal na vojnu: „Naše žacky se báječně drží. V poslední konferenci nepropadla žádná, a významenaní tolik, že prý to byl nejlepší zaznamenaný úspěch v bývalém Rakousku.“

Službu vojenskou jsem měl velmi zpestřenou hojnou korespondencí s třídami. Dopisy bývaly zpravidla kolektivní, kde každá studentka připsala několik řádek. Odpovídal jsem zpravidla dopisem celé třídě, kde si každá čtenářka našla svou odpověď. Ráz kolektivních dopisů býval upřímný, převážně veselý. V dopisech soukromých převládaly dotazy o radu, zvláště když některá citlivá povaha si stěžovala, že ji kamarádky opouštějí, ač žádné neublížila, nebo když třináctiletá židovka se mi svěřovala utrpením, jež zakouší od spolužáček za to, že prý není dobrá vlastenka, ač líčila vřelé vlastenecké cítění, nebo když jiná terciánka hledala u mne vysvětlení v určitých představách náboženských. Zajímavo je, že nejvíce bolestinství se hlásilo v dopisech terciánek a kvartánek. Kvintánky chtěly mě osvobodit ze služeb Aresových a volily k tomu cestu dosti romantickou, podavše žádost kanceláři Jejího Veličenstva. Na žádost se reagovalo úřední cestou a zasvěcenci mi předpovídali brzký návrat do školy. Sám jsem si naprosto nepřál být zavázán Veličenstvu a byl jsem dosti rád, když věc usnula na půl cestě, prý pro příliš zdrženlivé doporučení školních úřadů. Septimánky útočily v dopisech na autority školské, občanské i vojenské. Dověděly se nějak o mé účasti na dudáckém večírku na jaře roku 1917 na Žofíně, kde jsme s univ. prof. Zíbrtem a br. Michalíčkem plánovitě „křísili náladu“, která se pak přenesla do Vínohradského divadla, kde často opakovaná Fidlovačka byla námi organizovaným střediskem výlevů dlouho utlačovaného národního vědomí. Septimánky byly tu houfně zastoupeny. Nikdy jsme o věci nemluvili, ale vždy se našly „při práci“. Není divu, že se v takovém ovzduší posílila vzájemná důvěra, na níž se napříště nikdo neprovinil. Jejich dopisy bývaly výrazem naprosté důvěry. Jednou se septimy smluvily a vybraly pohlednice národního rázu a poslaly je s různými hesly za mnou do Vídně, do vojenské nemocnice. Přišlo jich 35 najednou a vzbudily tehdy silný zájem mých představených o tuto podivnou korespondenci. Obrázky byly jim málo rakousky vlastenecké. Dost dlouho jsem vysvětloval jejich nevinný ráz. Ve Sv. Hipolytě u kádru mně jednou úředně zabavili korespondenci a zkoumali ji v kanceláři. Náhodou český tlumočnick těch dopisů byl dobrý krajan, který uměl „pěkně překládati“. Dopisy mi byly vráceny. Kdybych z nich dnes udělal výstavku, našel by se v nich celý arzenál tehdejší revo-

luční nálady, zvláště odraz pražského prostředí. — Míval jsem přesné a rychlé zprávy o všem, co se tehdy v Praze dalo, a prakticky toho využíval v pokynech, jež jsem dával krajanům-vojákům, jak se mají zachovati v dané situaci. Kolik jich vděčí jen dopisům našich žaček, že v době převratu seděli v domácím zátiší namísto na frontě! Poznal jsem tehdy studentky z hlediska jiného, než připouští školní prostředí: myslivý a nebojácný živel, pohotový ke kolektivním činům, vynalézavý a tvořivý, lehce organizovatelný, a přitom spolehlivý, jde-li o kázeň jim nevnučenou. Tyto vlastnosti zvláště se projevovaly při častých výletech. Vytvořiti plán, sehráti divadlo, aranžovati hry, improvizovati básně, zpěvy, závody, bankety, vymysliti melodie, přeložiti časové popěvky do latiny, řečtiny, franštiny, bývalo dílem několika minut. Bylo by škoda nevyužití jejich tvořivosti při práci ve škole. Zkusil jsem několikrát, jak by to vypadalo, kdyby se samy zkoušely, samy klasifikovaly a samy si vykládaly novou látku. Byl jsem překvapen! Kladly si otázky rychle a z jakosti jejich otázek jsem teprve poznal, co které bylo v domácí přípravě problémem, o němž se mi předtím ani nesnilo. Když jsem jim vyložil zásady, jichž třeba dbáti při zkoušení, aby se probrala celá látka, aby se vystříдалo co nejvíce žaček, jak mají opravovati, aby se šetřilo časem, jak třeba rozvrhnouti práci, aby se účelně propracovala nová látka, rychle se přizpůsobily nové pracovní taktice. Některé dosáhly takového cviku ve zkoušení, že chod školní práce nabyl pružného tempa a látka se probrala mnohem více. Navykly si též vytýkati si vzájemně chyby bez obalu a beze strachu před špatnou známkou. — Zásadou bylo: ze společné práce musí vyjít dílo co nejdokonalejší. I známky si navrhovaly samy. O návrzích se debatovalo, je-li klasifikace správná a spravedlivá. To mi umožnilo poznávaní rozdílů posudků mých a jejich. Byl to vzácný nácvik objektivní kritiky! Já jsem nemohl posuzovati jen od oka, ledabyle, protože jsem byl střežen třídou; třída nesměla si počínati sousedsky v posudcích, protože byla střežena mnou a sama sebou. Nebylo radno se prohřešiti na zásadách jednou vytčených. Ziskem této součinnosti třídní byl živější pracovní postup, větší zájem o práci, nácvik neosobní kritiky, seznámení žáků s pracovní metodou, uplatňování žákovské samočinnosti, dovednost si látku pěkně utřídit, poznati, co je podstatné, co vedlejší a konečně možnost svobodného projevu. Přitom jsme přísně demokraticky dbali, aby se výsada zkoušení a klasifikovat rovnoměrně střídala na všechny. Výsada ta nebyla zrovna příjemná, uvážíme-li, že správně zkoušení předpokládá ovládati látku. Bylo tedy třeba na zkoušení se připravovati, zvláště když i zkoušení se klasifikovalo. Zkoušející opravovala nebo dávala opravovati vadné odpovědi. Pustila-li chybu, zasáhla klasifikující, která byla neúprosnou instancí. Když i ona propustila chybu a třída toho nepostřehla, zasáhl učitel. Podle toho, jak klasifikovala a kolik chyb propustila, dostala klasifikující známku. Byly tedy vlastně zkoušeny tři žákyně, takže za týden byly jistě všechny žačky aspoň jedenkrát zkoušeny. Nesporně žádal tento postup zvýšené činnosti, a přece se k němu raději hlásily než k běžnému zkoušení profesorem. Dobře vycítily, že tento postup je jim záštitou proti špatné náladě profesorově a že jsou v něm dány předpoklady spravedlivější klasifikace. Rozumí se samo sebou, že se ruku v ruce s novým systémem vytvářel i systém obranný, tj. různé taktiky a úskoky, jak přece jen ošiditi profesora. I to pokládám za klad správného vývoje: pohotovost pomoci si v tísní. Ovšem systém zkoušení byl takový, že sám sebou odhaloval úskoky, a bývalo někdy opravdu veselo, když na počátku hodiny zahájený nový úskok už v polovině hodiny byl polapen. Smál jsem se chutě se třídou, aniž jsem se rozhořčoval nad takovým podvodem. Chovám

dosud k školskému podvodnictví postoj odpovídající spíše psychologii podvodu než zastaralému školskému řádu. Zkoušel jsem týž postup i na chlapeckých a smíšených ústavech. Osvědčil se mi vždycky dobře. Hoši se těžkopádněji přizpůsobovali, ne snad že by byli méně nadaní, ale častěji si odpouštěli přípravu. Překvapilo mě někdy, že se hoši rychleji vzdávali v tísní. Postavil se, dal se poopravit, často usedal s poznámkou: „Veď som si to zaslúžil. Len teraz som sa neprichystal a už som vykúpaný...“

Přišel jsem k této praxi zcela logicky podle zásady: „Discat a puero magister.“ Dal jsem se vésti žáky a nebál se, že zbloudím. Od té chvíle, co mi bylo dáno najevo, že se učitel má řídit spíše pokyny shora než hledati a zkouseti sám, neprovádím důsledně této metody. U nás ještě nedozrála doba pro zásadu: „Discat a puero magister.“ Mustrujeme podle šablony, ač mládí nás také mustruje. — Jak? Po zásluze, bez ohledu na šediny. — Praví-li Masaryk: „Měj úctu k duši svého dítěte,“ není to v základě jiná filozofie než důvěra v mládí. Rád se k této filozofii hlásím, protože jsem si ji ověřil praxí. Mládí je tvořivé. Háček je v tom, jak dovedeme těžiti z této tvořivosti. A zvláště u dívek jsem poznal ochotu k práci, ať šlo o součinnost v Červeném kříži nebo o spolupráci ve *Studentském časopise!* Táhnou svou líchu poctivě a nevím, v čí prospěch by se přiklonila statistika součinnosti ve všech oborech společenského života. Studentky by si svých 50 % jistě čestně uhájily!

Josef Ogoun: Z dílny Minerviny. In: Albína Honzáková (ed.): *Československé studentky let 1890–1930. Almanach na oslavu čtyřicátého výročí založení ženského studia Eliškou Krásnohorskou.* Ženská národní rada a spolek Minerva, Praha 1930, s. 131–138.

